

**Громадська організація
«Київська наукова
суспільнознавча організація»**

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ

**учасників міжнародної
науково-практичної конференції**

**«НОВЕ ТА ТРАДИЦІЙНЕ
У ДОСЛІДЖЕННЯХ СУЧАСНИХ
ПРЕДСТАВНИКІВ СУСПІЛЬНИХ НАУК»**

5-6 лютого 2016 р.

**Київ
2016**

ББК 60я43
УДК 303(063)
Н 72

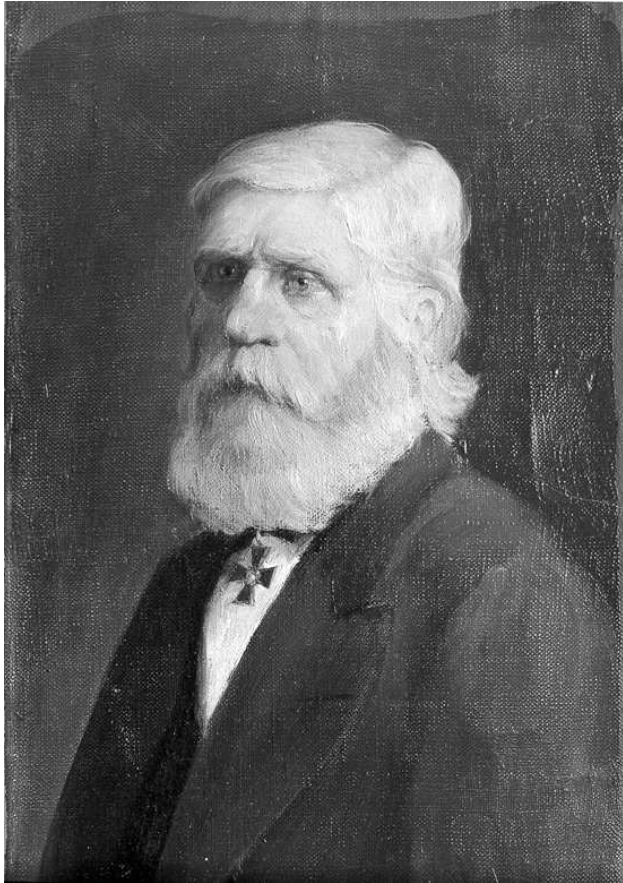
Н 72 **«Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників суспільних наук»:** Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 5-6 лютого 2016 року). – Київ: ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2016. – 136 с.

Організатори конференції не завжди поділяють думку учасників. У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

ББК 60я43
УДК 303(063)

© Київська наукова суспільнознавча організація, 2016

*На фото праворуч: Йосип Антонович Гошкевич (1814-1875 рр.).
На фото ліворуч: Іван Іванович Гашкевич-старший (1837-1917 рр.).*

Костенко А. В., кандидат історичних наук,
науковий співробітник сектору археології
*Херсонський обласний краєзнавчий музей
м. Херсон, Україна*

«ГАШКЕВИЧІ», А НЕ «ГОШКЕВИЧІ»: БІЛОРУСЬКА ГІЛКА ВІДОМОГО УКРАЇНСЬКОГО РОДУ

Останнім часом в історичній науці зростає інтерес дослідників до генеалогічних студій. В українській історичній науці, однак, досі не систематизовано й не узагальнено інформацію про безліч видатних родів, що долучилися до розбудови українського культурного і політичного проекту протягом XVIII-XX ст. До таких «білих плям» відносимо й історію роду Гошкевичів (хоча білоруському науковому загалу вже було презентовано її попередній огляд [5], в якому не вдалося уникнути деяких прикрих помилок).

Першим «історичним» представником роду Гошкевичів можна вважати Григорія Гошкевича, який жив на теренах Гетьманщини на поч. XVIII ст. Відомо, що його син – вихованець Києво-Могилянської Академії – з 1738 р. був викладачем Переяславського колегіуму, а онук Іван Гошкевич – канцеляристом Переяславської духовної консисторії в 1774-1777 рр. З невідомих причин Іван переїздить з України до Білорусі, де стає пресвітером в Могильовській єпархії. Саме нащадки Івана Гошкевича стануть «гілками» розгалуженого роду.

До **четвертого покоління** Гошкевичів належали троє синів Івана. Старшим серед них був Онуфрій Іванович Гошкевич – пресвітер в містечку Стрешин Рогачівського повіту Могильовської губернії. Про його родину та нащадків відомостей не маємо. Другий син – Іван Іванович Гошкевич – після завершення Гомельського духовного училища у 1817 р. теж був призначений у Стрешин дияконом, а в 1836 р. поставлений пресвітером. Згодом його обрали духівником Рогачівського благочиння, що є безумовним свідченням високого авторитету серед повітового духовенства. Разом з дружиною Марією Йосипівною він мав чотирьох дітей – синів Миколу, Лева та Івана і доньку Ганну [1]. Третій син – Антон Іванович Гошкевич (1785-1836 рр.) – також обрав шлях пресвітера. В 1804 р., закінчивши Могильовську духовну семінарію (далі – МДС), А. І. Гошкевич був спершу призначений Могильовською консисторією канцелярським службовцем. Але в 1806 р. він переїхав до Мінської губернії і в 1809 р. був поставлений пресвітером. Місцем його служіння стало село Стрелічев Речицького повіту Мінської губернії. Тут А. І. Гошкевич одружився з представницею знаного на теренах Білорусі священницького роду Гликерією Яківною Голішевич. В цьому шлюбі подружжя мало трьох синів.

Відтак до **п'ятого покоління** роду Гошкевичів можемо віднести дітей І. І. Гошкевича та А. І. Гошкевича. Відзначимо, що саме з цього часу в офіційних документах ствердилася практика записувати прізвище нащадків І. І. Гошкевича як «Гашкевичі» (за нормами білоруської вимови), тож цим варіантом написання послуговуватимемося надалі й ми.

Старший син І. І. Гошкевича – Микола Іванович Гашкевич – закінчив МДС та, прийнявши сан, служив у містечку Ветка Гомельського повіту Могильовської губернії. В МДС навчався і Лев Іванович Гашкевич, детальнішої інформації про якого бракує. Врешті, з МДС пов'язані й роки навчання молодшого сина – Івана Івановича Гашкевича (1837-1917 рр.), який закінчив її в 1859 р., а надалі служив пресвітером в селах Шерстин (1862-1876 рр.) та Огородня (поблизу Корми) Гомельського повіту. Тут він одружився з донькою пресвітера Марією Пилипівною Трусевич та мав з нею сім дітей. В наш час І. І. Гашкевича канонізували як святого праведного Іоанна Кормянського (в літературі він відомий також як І. І. Гашкевич-старший).

Теологічну освіту отримали й сини А. І. Гошкевича, найвідомішим з-посеред яких став старший – Йосип Антонович Гошкевич (1814-1875 рр.). Його життя досить повно досліджене (серед новіших видань назвемо монографію Олексія Кузнецова [6]), адже перший консул Російської імперії в Японії викликає чималий інтерес у дослідників. Відзначимо тут лише один момент, який є показовим. Іван Гончаров у своїй книзі «Фрегат "Паллада"» (1858 р.) побіжно відзначає, що Й. А. Гошкевич «був з малоросіян» [4, с. 203], попри те, що і він сам, і його батько народилися й зростали в Білорусі. Отже, в родині плекали певні елементи української ідентичності, які впадали в око стороннім.

Його брат Андрій Антонович Гошкевич (1819-? рр.) у 1841 р. закінчив Мінську духовну семінарію (МінДС) та став пресвітером в селі Якімова слобода Речицького повіту.

Наймолодший з братів – Іван Антонович Гошкевич (1824-1871 рр.) також обрав для навчання МінДС, а згодом продовжив його у Київській духовній академії. Отримавши там диплом магістра богослов'я, він став професором академії, а згодом і її ректором. Його нащадки, остаточно пов'язавши свою долю з українськими землями, найбільше прославили своє родове ім'я, але у цьому нарисі ми надалі не розглядатимемо їх, зосередившись саме на представниках роду, що лишилися в Білорусі.

Шосте покоління білоруських Гошкевичів/Гашкевичів можна розділити на кілька гілок. До першої з них належали нащадки І. І. Гашкевича (св. прав. Іоанна Кормянського). Як уже згадувалося, він мав сімох дітей.

Старший з-посеред них – Михайло Іванович Гашкевич (1864-1936 рр.) закінчив МДС після чого працював викладачем співу в семінарії, а згодом перейшов на викладацьку посаду до Мстиславського духовного училища. Є згадки, що в 1890-1893 рр. він мешкав та працював у Кишиневі. В 1896 р. він згадується вже як пресвітер в селі Онуфрієве Чернігівського повіту [2], але незабаром повертається до Могильовщини. В 1907 р. М. І.

Гашкевич кандидував від Могильовської губернії до II Державної Думи і переміг. В Думі він увійшов до другої за чисельністю фракції – «кадетів» (Партії народної свободи; вона мала 98 мандатів з 518) – та записався до думської комісії у справах православної церкви.

Ігнатій Іванович Гашкевич (1867-? рр.) згадується в документах як пристав у містечку Петровичі Климовічського повіту Могильовської губернії, відомо, що він був також псаломником в місцевій церкві. Тетяна Іванівна Гашкевич (1872-? рр.) стала вчителькою спершу Хорошевської, а згодом Огородненської церковно-парафіяльної школи. Симеон Іванович Гашкевич (1876-? рр.) закінчив МДС і став пресвітером. Ганна Іванівна Гашкевич (1879-? рр.) закінчила Могильовську єпархіальну жіночу гімназію та одружилася з начальником Огородненської поштово-телеграфної контори. МДС закінчив і Платон Іванович Гашкевич (1881-? г.), що став пресвітером у селі Перерост.

Наймоладший з дітей І. І. Гашкевича – Іван Іванович Гашкевич-молодший (1885-1937 рр.) – також закінчив МДС в 1909 р. за I розрядом і заступив до пресвітерського служіння в «батьківському» селі Огородня. Тут він одружився з донькою пресвітера Фоки Сивакова Євдокією (1879-? рр.) [3].

Нашадком Йосипа Антоновича Гошкевича був єдиний син, Йосип Йосипович (1872-1911 рр.) – відомий статистик і почесний мировий суддя Віленського округу. Бракує відомостей про синів Андрія Антоновича Гошкевича – Антона Андрійовича (1846-? рр.) та Андрія Андрійовича (1852-? рр.) – які мешкали в Мінській губернії.

Як бачимо, рід Гошкевичів/Гашкевичів був безпосередньо пов'язаний з церковним служінням. Але прихід на терени Білорусі радянської влади, що звела войовниче безвірництво до рангу однієї з засад державної політики, змусила людей релігійних, а особливо професійних священнослужителів, обирати одну з кількох можливих моделей своєї поведінки і своїх відносин з новим режимом. Це був шлях безкомпромісної боротьби з радянською владою і заперечення її легітимності, шлях визнання нової реальності та пристосування до неї та, врешті, шлях авантюрної спроби скористатися з політичної ситуації заради очищення і оновлення релігійної організації. Залишалася й можливість еміграції закордон (але скористатися нею міг не кожен) і «внутрішньої еміграції» (яку, втім, варто визнати різновидом пристосування до обставин). На прикладі роду Гашкевичів два протилежні варіанти поведінки можна простежити на долі найстаршого та наймолодшого з синів І. І. Гашкевича-ст.

Судячи з усього, шлях лояльності обрав Михайло Іванович Гашкевич. Після більшовицького перевороту він не брав участі ні в громадській діяльності, ні в релігійній і провадив в селі Огородня життя приватної особи до своєї смерті в 1936 р. Іван Іванович Гашкевич-мол., навпаки, активно долучився до реформаційного крила Російської Православної Церкви і став одним з активістів «обновленства». Але він став однією з багатьох жертв репресій в роки оголошеної ВКП(б) «безбожної п'ятирічки» 1933-1937 рр.

Таким чином, можемо констатувати, що початково український рід Гошкевичів у XIX ст. розділився на кілька гілок, кілька з яких «пустили корені» в Білорусі та відіграли помітну роль в її історії. Найвідомішими з-поміж них були дипломат та сходознавець Йосип Антонович Гошкевич та священник Іван Іван Гашкевич-старший. Відзначимо, що робота з дослідження історії роду Гошкевичів та їхнього впливу на історичні процеси в Україні й Білорусі зберігає великі резерви для зацікавленого дослідника.

Література:

1. Ведомость о Церкви Покрова Богоматери Рогачевского уезда местечка Стрешина за 1848-й год. – Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі ў г. Мінску, Фонд № 3061, вопіс 1. Справа 11, л. 51 об.

2. Ведомость о церкви Свято-Николаевской в селе Огородне Гомельского уезда за 1896 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://korma.hram.by/?page_id=66.
3. Ведомость о церкви Свято-Никольской, состоящей Гомельского уезда Могилевской епархии в Огородне за 1915 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://korma.hram.by/?page_id=146.
4. Гончаров И. А. Фрегат «Паллада». – М.: Государственное издательство географической литературы, 1949. – 712 с.
5. Костенко А. В. Херсонский Археологический музей и его «семейная история»: семья как сеть научных коммуникаций в музейном деле // Гісторыя Магілёва: мінулае і сучаснасць. Зборнік навуковых прац удзельнікаў IX Міжнароднай навуковай канферэнцыі. – Магілёў: МДУХ, 2015. – С. 59-65.
6. Кузнецов А. П. Вклад И. А. Гошкевича в становление русско-японских отношений в XIX веке. – СПб.: Аж, 2007. – 128 с.